Handreiking voor gebruik

De BezoekZoeker

Hulpmiddel om samen een goede bezoekregeling te maken

Marcia Lever
Natasja Wiersema

Expect Jeugd
Expertisecentrum
Partners voor Jeugd

BezoekZoeker.nu

Handreiking voor gebruik

1. Wat is de BezoekZoeker? 2

2. Waaruit bestaat de BezoekZoeker? 4

3. Wie kan de BezoekZoeker gebruiken? 7

4. Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met een kind? 8

5. Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met volwassenen? 10

6. Onderbouwing: wat is belangrijk voor een kind bij bezoek? 13

7. Naslagkaarten: advies en bandbreedte 16

Bronvermelding 19

Meer lezen over oplossingsgericht werken 19

1. Wat is de BezoekZoeker?

Als kinderen niet bij hun vader en moeder kunnen wonen moeten er afspraken gemaakt worden over hoe ze de band met de ouder(s) waar ze niet bij wonen, kunnen behouden. Dat geldt voor kinderen die uit huis zijn geplaatst in een instelling, maar ook voor kinderen die in een pleeggezin wonen. Of dat nou een tijdelijke of een permanente situatie is. En het geldt op een vergelijkbare manier ook voor kinderen waarvan de ouders uit elkaar zijn gegaan. Het maken van een goede regeling rondom bezoek en omgang vergt heel wat van de volwassenen rondom het kind. Het is begrijpelijk dat emoties vaak hoog oplopen. Bezoek en omgang gaan niet zelden gepaard met strijd, ontevredenheid, frustratie, onmacht en verdriet. En dat terwijl een zoveel mogelijk spanningsvrij contact een belangrijke beschermende factor is. Juist voor kinderen die te maken hebben met uithuisplaatsing of echtscheiding.

Een hulpmiddel

De BezoekZoeker is een hulpmiddel om op een oplossingsgerichte manier met het kind, de ouders en de opvoeders te praten over dit moeilijke en beladen onderwerp. Zodat een bezoekregeling tot stand komt die goed is voor het kind en die zoveel mogelijk gedragen wordt door alle betrokkenen rondom het kind. De BezoekZoeker kan ondersteunen om de betrokkenen rondom het kind zoveel mogelijk regie te geven bij het vaststellen van de afspraken rondom bezoek en omgang.

De BezoekZoeker helpt alle betrokkenen om na te denken over wat voor het kind het beste is.
De BezoekZoeker is een hulpmiddel bij het uitpuzzelen van:

- **hoe vaak: de frequentie**
- **hoe lang: de duur van het contact**
- **waar: de locatie**
- **met wie: de aanwezigheid van anderen (opvoeders of professionele begeleiding).**

Denkkader

Hoewel de BezoekZoeker primair een hulpmiddel voor het gesprek is, biedt het daarnaast ook een denkkader voor professionals die een bezoekregeling moeten vaststellen.

Let op:

De BezoekZoeker biedt je een denkkader over frequentie, duur, locatie en begeleiding van bezoek en omgang, maar géén kant en klaar antwoord op de vraag hoe vaak het kind zijn of haar ouders moet zien. Wél een bandbreedte voor bezoek, géén strikte richtlijnen. De BezoekZoeker is een hulpmiddel om te luisteren naar de mening en wensen van het kind, het gezin en andere betrokkenen. Daarmee wordt de deur geopend om de kracht van het gezin en het netwerk te benutten. Elk kind, elk gezin, elke opvoeder, elk netwerk is anders. Maatwerk is een noodzaak.

Op wetenschap geënt

De BezoekZoeker is gebaseerd op wetenschappelijke én praktijkkennis en kan aansluiten bij wetten, regels, rechten en plichten rondom bezoek en omgang. In hoofdstuk 6 van deze handreiking is de onderbouwing van de BezoekZoeker te vinden.

Zorgvuldig vormgegeven

De kaartjes waaruit de BezoekZoeker bestaat zijn eenvoudig van taal en helder en rustig van vormgeving. Ze zijn daarmee bruikbaar voor kinderen en volwassenen van alle leeftijden, van alle culturen en ook voor (de meeste) kinderen en volwassenen met een beperking.

Oplossingsgericht

De BezoekZoeker gaat ervan uit dat alle betrokkenen rondom het kind het beste voor het kind willen en dat een goede samenwerkingsrelatie tussen alle volwassenen rondom het kind de beste garantie is voor een goede regeling. Daarom hanteert de BezoekZoeker oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Basiskennis van het oplossingsgericht werken en communiceren wordt verondersteld. Bij de literatuurlijst worden een aantal tips gegeven voor wie zich daar verder in wil verdiepen.

Om flexibel in te zetten

De BezoekZoeker is een doordacht hulpmiddel met een uitvoerige handreiking, maar komt pas tot leven door de flexibele en creatieve inzet van degene die het gebruikt! De BezoekZoeker is bedoeld om te helpen bij het voeren van het gesprek: de ordening, de concretisering, de uitwisseling, het vastleggen. Het hulpmiddel moet behulpzaam zijn. We nodigen je van harte uit om het – samen met de mensen met wie je het gebruikt - naar jouw hand te zetten!

Bijvoorbeeld:

- Volstaat één kaartje niet? Gebruik er twee.
- Of maak een nieuw kaartje speciaal voor dit kind / dit gezin.
- Sluit de formulering niet aan? Herformuleer!
- Gebruik alleen een enkel onderdeel uit de BezoekZoeker.
- Teken, plak, verschuif, neem een foto, hang op!
- Enzovoort.

Kortom: gebruik het hulpmiddel steeds op de manier die passend is voor jou, met dit kind, met deze ouders en met deze betrokkenen.

Feedback en ervaringen met de BezoekZoeker zijn zeer welkom! Mail naar:
info-expetisecentrum@wsg.nu

November 2014,
Marcia Lever
Natasja Wiersema

2. Waaruit bestaat de BezoekZoeker?

De BezoekZoeker bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Kindkaartjes

Een set van 12 kaartjes met onderwerpen om met kinderen te bespreken.

2. Themakaarten

Een set van 19 kaarten met onderwerpen om met volwassenen (ouders, opvoeders en andere betrokkenen) te bespreken. Er zijn 5 thema's:

- Voorwaarden om tot een goede bezoekregeling te komen
- Mogelijkheden en onmogelijkheden van het kind
- Relatie tussen kind en ouders
- Mogelijkheden en onmogelijkheden van de ouders
- Relatie tussen kind en opvoeders

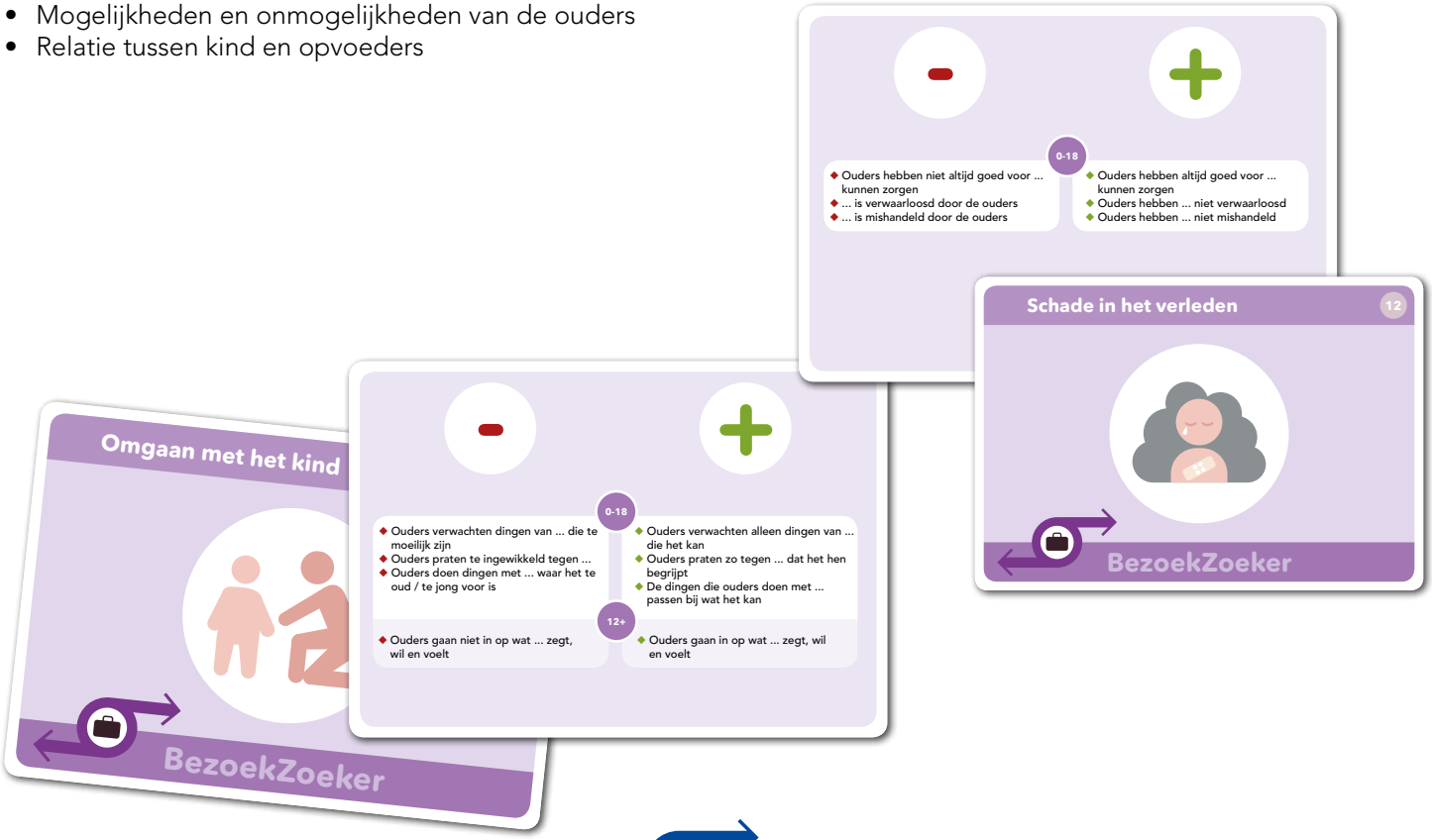

3. Gebruikskaartjes
Bij de themakaarten passende gebruikskaartjes.

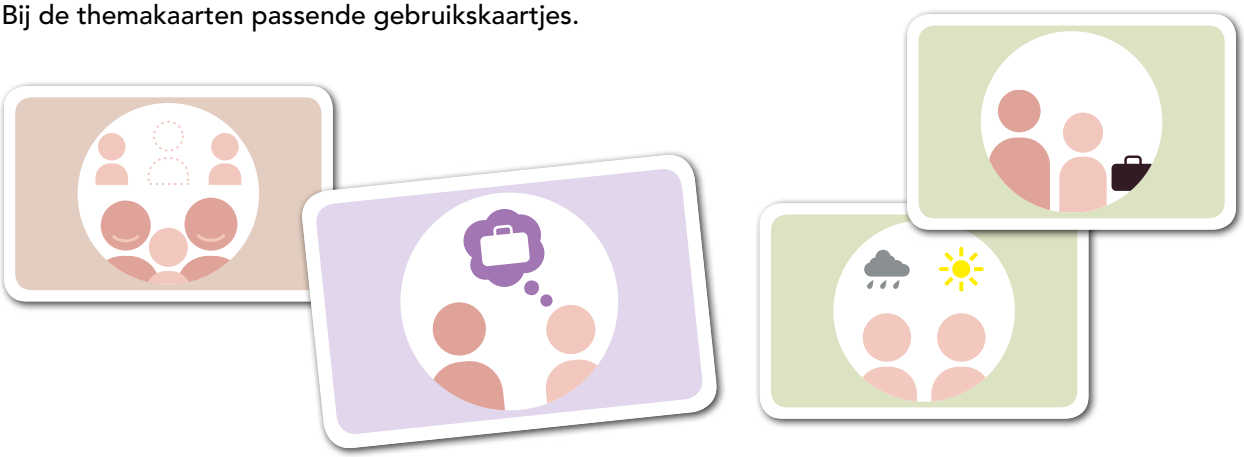

4. Schaal van 0 - 10.
Diverse varianten van een schaal van 0 tot 10 om tijdens het gesprek (met kinderen en met volwassenen) op tafel te leggen. De gebruikskaartjes en de kindkaartjes passen op de schaal.

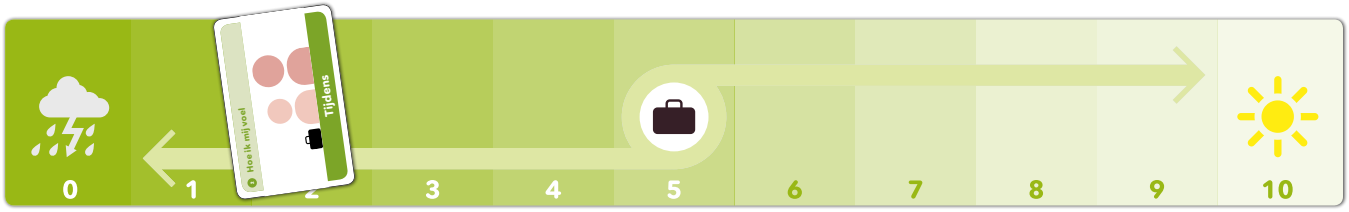

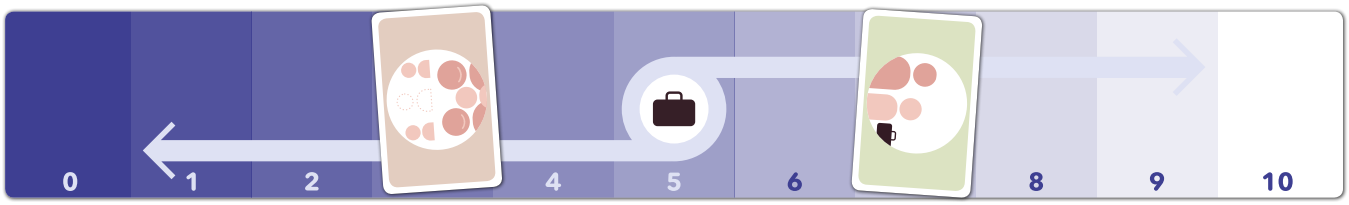

5. Kindformulier
Een formulier waarop de mening van het kind kan worden vastgelegd.

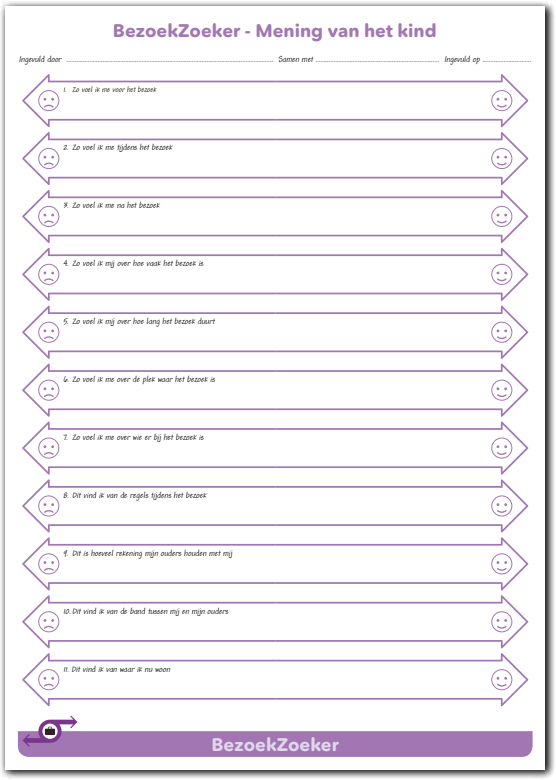

BezoekZoeker - Mening van het kind

Ingevuld door ..... Samen met ..... Ingevuld op .....

1. Zo voel ik me voor het bezoek
2. Zo voel ik me tijdens het bezoek
3. Zo voel ik me na het bezoek
4. Zo voel ik mij over hoe vaak het bezoek is
5. Zo voel ik mij over hoe lang het bezoek duurt
6. Zo voel ik me over de plek waar het bezoek is
7. Zo voel ik me over wie er bij het bezoek is
8. Dit vind ik van de regels tijdens het bezoek
9. Dit is hoeveel rekening mijn ouders houden met mij
10. Dit vind ik van de band tussen mij en mijn ouders
11. Dit vind ik van waar ik nu woon

BezoekZoeker

6. Volwassenenformulier

Een formulier waarop de mening van de volwassenen kan worden vastgelegd.

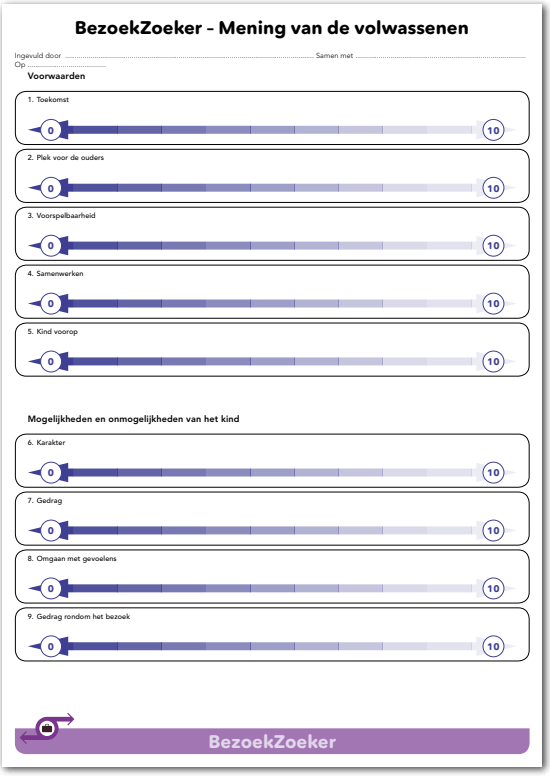

BezoekZoeker - Mening van de volwassenen

Ingevuld door ..... Samen met .....
Op .....

Voorwaarden

1. Toekomst — 0 … 10
2. Plek voor de ouders — 0 … 10
3. Voorspelbaarheid — 0 … 10
4. Samenwerken — 0 … 10
5. Kind voorop — 0 … 10

Mogelijkheden en onmogelijkheden van het kind

6. Karakter — 0 … 10
7. Gedrag — 0 … 10
8. Omgaan met gevoelens — 0 … 10
9. Gedrag rondom het bezoek — 0 … 10

BezoekZoeker

7. Naslagkaarten

Een set van 12 naslagkaarten met richtlijnen voor het bepalen van frequentie, duur, plaats en aanwezigen per leeftijdscategorie en setting (pleegzorg, residentieel; perspectiefbiedend, perspectiefzoekend). Deze zijn ook in de handreiking te vinden in hoofdstuk 7.

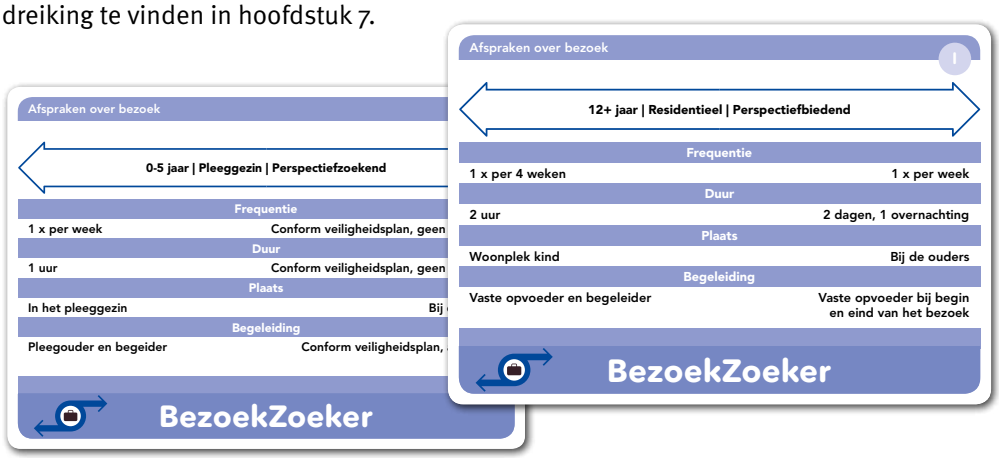

Afspraken over bezoek

0-5 jaar | Pleeggezin | Perspectiefzoekend

Frequentie	
1 x per week	Conform veiligheidsplan, geen
Duur	
1 uur	Conform veiligheidsplan, geen
Plaats	
In het pleeggezin	Bij
Begeleiding	
Pleegouder en begeider	Conform veiligheidsplan,

BezoekZoeker

Afspraken over bezoek (I)

12+ jaar | Residentieel | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1 x per 4 weken	1 x per week
Duur	
2 uur	2 dagen, 1 overnachting
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste opvoeder en begeleider	Vaste opvoeder bij begin en eind van het bezoek

BezoekZoeker

8. Uitlegkaarten en handreiking

Op twee kaarten (in verkorte vorm) en in deze handreiking lees je hoe je de BezoekZoeker kunt gebruiken.

Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met volwassenen?

Voorbereiden

- Bedenk hoe je de BezoekZoeker wil gaan gebruiken. Met wie? Hoe ga je het gesprek leiden? Hoeveel regie (zie tabel) geef je de betrokkenen?
- Vraag bereidheid bij de volwassenen om de BezoekZoeker te gebruiken.
- Kies vooraf welke thema's je wel en niet wil bespreken.
- Bespreek de kindkaartjes bij voorkeur vooraf met het kind.

Mate van regie	*Doel van het gesprek*
Volledige regie bij jou	Jij bepaalt de bezoekregeling. De BezoekZoeker is niet nodig.
Regie in lichte mate gedeeld	Jij gebruikt de BezoekZoeker om ieders mening te horen en be vervolgens - ieder gehoord hebbende - de bezoekregeling.
Regie in grote mate gedeeld	Jij gebruikt de BezoekZoeker om ieders mening te horen en zo mogelijk tot overeenstemming te komen. Jij hakt de laatste kno
Gedeelde regie	De volwassenen rondom het kind gebruiken samen met jou de BezoekZoeker om een goede bezoekregeling tot stand te brenge
Regie bij de volwassenen rondom het kind	De volwassenen rondom het kind stellen zelf de bezoekregeling al dan niet met behulp van de BezoekZoeker. Jij bent niet meer

BezoekZoeker

Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met volwassenen? (B)

Introduceren

- Leg uit waarom je de BezoekZoeker wil gebruiken en benoem concreet welke mate van regie (zie tabel) de betrokkenen hebben.
- Zorg voor een sfeer waarin ieders mening gehoord en gerespecteerd wordt.
- Laat de volwassenen een van de schalen van 0-10 kiezen.

Bespreken

- Vertel over de mening van het kind (kindformulier) en bespreek de reacties.
- Lees stuk voor stuk de themakaarten voor. Geef ieder een bijpassend gebruikskaartje en vraag hen het kaartje op de schaal van 0-10 te leggen.
- Vraag goed door: waarom dit cijfer? Wat betekent het voor hem/haar?
- Inventariseer alleen ieders mening of probeer tot overeenstemming te komen of (afhankelijk van de mate van regie).
- Doe zelf mee als dat nodig is door ook jouw eigen mening te geven.
- Gebruik het volwassenenformulier en/of de naslagkaarten als dat helpend is.

Afronden

- Sluit af, complimenteer alle deelnemers, vraag ieder hoe het was om zo over het bezoek te praten, bedank iedereen.
- Spreek af hoe het nu verder gaat.

Gebruik de BezoekZoeker flexibel en creatief, zet het naar jouw hand en laat het behulpzaam zijn!
Uitgebreide uitleg vind je in de handreiking die je kunt downloaden op: www.bezoekzoer.nl

BezoekZoeker

3. Wie kan de BezoekZoeker gebruiken?

De BezoekZoeker is gemaakt voor professionals: werkers in wijk- en buurtteams, jeugdzorgwerkers, gezinscoaches, maatschappelijk werkers, mediators, Raadsonderzoekers, medewerkers van Centra voor Jeugd en Gezin en alle andere professionals die betrokken zijn bij het opstellen van, of adviseren over een bezoekregeling. Onderdelen van de BezoekZoeker zijn bruikbaar bij het opstellen van een omgangsregeling tussen kind en ouders bij echtscheiding.

De BezoekZoeker koerst erop dat het vaststellen van een goede regeling een taak is die zoveel mogelijk door alle betrokkenen samen wordt uitgevoerd. Ideaalbeeld is dat de BezoekZoeker gebruikt wordt door ouders en pleegouders samen, of door ouders en gezinshuishoudens samen, of door ex-echtgenoten samen, zonder betrokkenheid van andere professionals. Als er veel meningsverschillen of strijd is tussen de betrokken volwassenen dan zal dat niet mogelijk zijn. De BezoekZoeker kan in alle situaties gebruikt worden, steeds met als oogmerk een zoveel mogelijk gedragen en goede regeling voor het kind te treffen. In hoofdstuk 5 wordt uitgelegd hoe de BezoekZoeker in verschillende situaties kan worden gebruikt om tot meer draagvlak te komen.

4. Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met een kind?

Voorbereiden

Vraag **toestemming** aan (of zoek tenminste instemming van) de ouder(s) en de opvoeder(s) om met het kind in gesprek te kunnen gaan over de bezoeken. Toestemming is niet altijd wettelijk vereist (bijvoorbeeld bij voogdij), maar het vragen om toestemming en het bespreken van eventuele bezwaren draagt altijd bij aan draagvlak. Als ouders en opvoeders niet instemmen, ook na uitleg en pogingen om bezwaren weg te nemen, vraag je dan af in hoeverre het zinvol is om toch met het kind de BezoekZoeker te gebruiken. Bedenk je bijvoorbeeld wat de consequenties zijn voor het kind als het tegen de wens van ouders in met jou praat over het bezoek. Soms breng je daarmee een kind juist in een moeilijke positie. Waak daarvoor. Koers in elk geval zo maximaal mogelijk op instemming.

Selecteer voordat je met het kind gaat praten welke kaartjes je (in dit gesprek) wil gebruiken en welke ook niet. Kinderen verschillen. Thema's verschillen. Speel daarop in.

Bedenk hoe je het gesprek met het kind gaat voeren: waar, wanneer, eventueel in aanwezigheid van wie enz. Bedenk vooral wat nodig is om het laagdrempelig, veilig en open te laten zijn voor het kind. Wees je ervan bewust dat jouw houding vooral luisterend en belangstellend moet zijn en dat er bij de BezoekZoeker niet zoiets is als goede en slechte antwoorden. Denk na over hoe je de BezoekZoeker flexibel en creatief kunt gebruiken.

Introduceren

Leg uit wat de BezoekZoeker is en waarom je hem graag wil gebruiken.
Bijvoorbeeld: *Ook al woon je niet meer bij papa, hij blijft toch jouw vader. Iedereen wil dat we goede afspraken hebben over (of en) hoe vaak je papa ziet, en waar dat is, en wie daar misschien bij zijn, en hoe lang jullie elkaar zien. Ik wil heel graag weten hoe jij erover denkt. En wat jij vindt van de bezoeken. Want het gaat immers om jou. Vind je het goed dat we daarover gaan praten?*

Vertel dat de ouders / opvoeders weten dat je dit gesprek voert met het kind. Bewaak dat het kind zich vrij genoeg voelt om met je te praten. Check dat je het kind niet in een moeilijke situatie brengt.

Vertel dat je de mening van het kind zal bespreken met de ouders / opvoeders en eventueel andere belangrijke betrokkenen.
Bijvoorbeeld: *Ik ga eerst met jou praten, maar daarna ga ik ook met (… jouw ouders, pleegouders, groepsopvoeders etc) praten. Ik ga hen dan vertellen wat jouw mening is.*

Laat zien dat je de mening van het kind samen met het kind vast gaat leggen op het kindformulier.
Bijvoorbeeld: *Wat we bespreken schrijven we hier samen op (of: gaan we hierop tekenen). Dit papier ga ik dan laten zien aan (… jouw ouders, pleegouders, groepsopvoeders etc) als ik met hen over het bezoek ga praten. Zo weet iedereen precies wat jij ervan vindt.*

Laat zien uit welke kaartjes de BezoekZoeker bestaat. Laat het kind een van de schalen kiezen.
Bijvoorbeeld: *Ik heb kaartjes die ons daarbij kunnen helpen, kijk maar. Ik ga steeds aan jou vragen wat jij ervan vindt. Jij mag dan jouw kaartje ergens op deze liniaal leggen (laat de schaal zien en kies met het kind welke je gaat gebruiken).*

Oefen met één kaartje.
Bijvoorbeeld: *Dit kaartje gaat over hoe jij je voelt voordat het bezoek is. Sommige kinderen zijn vooraf zenuwachtig, ze hebben bijvoorbeeld buikpijn of ze kunnen niet goed slapen. Waar zou jij het kaartje leggen als dat bij jou zo was? Andere kinderen zijn vooraf juist heel blij en vrolijk. Waar zou je het kaartje leggen als dat voor jou zo was? Jij bent de baas over waar je het kaartje legt!*

Bespreken

Bespreek de kaartjes die jij hebt geselecteerd. Vraag goed door: naar wat maakt dat het kind een bepaalde score geeft (en niet lager), naar wat de score hoger zou kunnen maken, naar hoe het zou zijn als het bezoek vaker / minder vaak, langer / korter, op andere plek (bij ouders, op kantoor), met of juist zonder de pleegouders / jeugdzorgwerker / tante aanwezig enz. zou zijn. Gebruik andere oplossingsgericht vraagtechnieken (wondervraag, perspectiefvragen enz.)

Leg vast wat het kind vindt op het **kindformulier** door te schrijven, te tekenen of hoe dan ook. Werk zoveel mogelijk samen met het kind. Blijf checken of je goed begrijpt wat het kind zegt en blijf dicht bij het verhaal van het kind. Geef het kind zoveel mogelijk regie over wat wordt opgeschreven (of getekend).

Afronden

Sluit af, complimenteer het kind, vraag het kind hoe het was om zo over het bezoek te praten, bedank het kind.

Spreek af hoe en wanneer je met het kind terug komt op het gesprek.

5. Hoe gebruik ik de BezoekZoeker met volwassenen?

Voorbereiden

Bedenk hoe je het gesprek met de volwassenen gaat voeren: waar, wanneer, in welke samenstelling (gezamenlijk of apart van elkaar, wie er wel / niet bij). Bedenk vooral wat nodig is om het veilig en open te laten zijn voor iedere deelnemer.

Check of de ouder(s) en de opvoeder(s) bereid zijn om met behulp van de BezoekZoeker te praten over bezoek / omgang.

Selecteer, voordat je met de volwassenen gaat praten, aan de hand van de themakaarten welke onderwerpen je (in dit gesprek) wil bespreken en welke ook niet. Bepaal de volgorde. De volgorde van de nummering op de themakaarten zien wij als de meest logische, maar wijk daarvan af als je denkt dat dat verstandig is. Achtereenvolgens komen de volgende thema's aan bod:

- Kaart 1 t/m 5: Voorwaarden om tot een goede bezoekregeling te komen
- Kaart 6 t/m 9: Mogelijkheden en onmogelijkheden van het kind
- Kaart 10 t/m 12: Relatie tussen kind en ouders
- Kaart 13 t/m 18: Mogelijkheden en onmogelijkheden van de ouders
- Kaart 19: Relatie tussen kind en opvoeders

Bepaal hoeveel regie je aan de betrokkenen kunt en wil geven. Die keuze bepaalt het uiteindelijke doel van het gesprek: alleen meningen verzamelen of ook tot een gezamenlijk standpunt komen. Onderstaande tabel kan je helpen om hierover na te denken.

Mate van regie	*Doel van het gesprek*
Volledige regie bij jou	Jij bepaalt de bezoekregeling. De BezoekZoeker is niet nodig.
Regie in lichte mate gedeeld	Jij gebruikt de BezoekZoeker om ieders mening te horen en bepaalt vervolgens - ieder gehoord hebbende - de bezoekregeling.
Regie in grote mate gedeeld	Jij gebruikt de BezoekZoeker om ieders mening te horen en zoveel mogelijk tot overeenstemming te komen. Jij hakt de laatste knopen door.
Gedeelde regie	De volwassenen rondom het kind gebruiken samen met jou de BezoekZoeker om een goede bezoekregeling tot stand te brengen.
Regie bij de volwassenen rondom het kind	De volwassenen rondom het kind brengen zelf de bezoekregeling vast, al dan niet met behulp van de BezoekZoeker. Jij bent niet meer nodig.

Bezin je op jouw rol als gespreksleider. Als jij degene bent die uiteindelijk de bezoekregeling gaat vaststellen, besef je dan dat je jouw oordeel uitstelt, en het gesprek vooral benut om ieders perspectief en mening op tafel te kunnen krijgen en in openheid te kunnen bespreken. Als het doel is om tot overeenstemming te komen, bepaal dan wat jijzelf in elk geval noodzakelijk vindt. Overweeg om een collega of ketenpartner te vragen gespreksleider te zijn als je denkt dat dat wenselijk is. Denk na over hoe je de BezoekZoeker flexibel en creatief kunt gebruiken.

Denk na over eventuele aparte voorbereiding met betrokken professionals (pleegzorgwerker, groepsopvoeders) als de soepele samenwerking rondom het gezin dat noodzakelijk maakt.

Weet wat jouw taken en bevoegdheden zijn als het gaat om het vaststellen van bezoek en omgang.

Introduceren

Leg uit wat de BezoekZoeker is en waarom je hem graag wil gebruiken. *Bijvoorbeeld: Ook al woont (naam kind) nu bij … en niet meer bij jullie, jullie blijven toch de vader / moeder. Goede afspraken zijn nodig over (of en) hoe vaak jullie (naam kind) zien, en waar dat is, en wie daar misschien bij zijn, en hoe lang jullie elkaar zien. Hoe beter we met elkaar die afspraken kunnen maken, hoe beter het is voor (naam kind). Ik wil heel graag weten hoe iedereen erover denkt.* (Of: *Ik wil heel graag met jullie samen bedenken wat de beste regeling is). Is het goed dat we daarover met behulp van deze kaartjes gaan praten?)*

Laat zien waar de BezoekZoeker uit bestaat: een schaal (laat kiezen welke het meest aanspreekt), de gebruikskaartjes, de themakaarten voor jou als gespreksleider en eventueel het volwassenenformulier en de naslagkaarten.

Benadruk dat ieders gedachten en ideeën ertoe doen en dat het dus belangrijk is om naar elkaar te luisteren. Maak eventueel aanvullende afspraken over het gesprek als dat nodig is.

Vergewis je ervan dat ieder snapt wat de bedoeling is, oefen zo nodig met één kaartje.

Bespreken

Laat zien hoe het kind denkt over het bezoek als je de kindkaartjes met hem of haar hebt besproken. Leg het kindformulier op tafel en neem het met de volwassenen door. Vraag ieder naar reacties: wat verbaast ze, wat herkennen ze, wat vinden ze ervan, wat maakt ze blij, wat maakt ze verdrietig, enz. Laat hierbij vooral het kind spreken, middels het kindformulier.

Begin met het bespreken van de kaartjes. Je hebt een eigen selectie gemaakt, maar advies is om de volgorde te handhaven van de nummering op de kaartjes. De kaartjes met nummers 1 t/m 5 gaan over de voorwaarden om tot een goede bezoekregeling te komen (het perspectief is duidelijk, er is plek voor de ouders, de regeling die er is verloopt voorspelbaar, de volwassenen zijn in staat om met elkaar samen te werken en kunnen het belang van het kind voorop stellen). Het kan zijn dat er rondom de voorwaarden eerst nog werk verzet moet worden voordat het gesprek verder gevoerd kan worden. Het kan ook zijn dat je met elkaar constateert dat het aan de voorwaarden ontbreekt, wat het moeilijker maakt, maar dat je toch gaat proberen wat wél lukt.

Bespreek de kaartjes die jij hebt geselecteerd. Lees steeds de toelichting voor die achterop de themakaart staat en vraag vervolgens ieder een gesprekskaartje op de schaal te leggen. Let op: de formuleringen in de toelichting zijn voorbeelden van uiterst positief en uiterst negatief. De beschrijvingen zijn niet uitputtend. Vraag goed door: naar wat maakt dat ieder een bepaalde score geeft (en niet lager), naar wat de score hoger zou kunnen maken. Gebruik andere oplossingsgerichte vraagtechnieken (wondervraag, perspectiefvragen enz.).

Doe mee (als dat van toepassing is) door jouw eigen mening te geven. Of bijvoorbeeld te vragen (perspectiefvraag): *Wat zou de kinderrechter hiervan vinden? De huisarts? Degene die nu niet aanwezig is (andere ouder, jeugdzorgwerker)?*

Inventariseer óf bereik overeenstemming. Hoe het gesprek nu verder gaat hangt af van de mate van regie die je aan de volwassenen rondom het kind kunt en wil geven, en dus ook aan het doel van het gesprek.

- Wil je alleen de mening van alle betrokkenen horen om zelf een bezoekregeling vast te kunnen stellen, dan laat je het bij inventariseren. Vertel dat je ieders mening gebruikt om zelf een afweging te maken over duur, frequentie etc.
  Bijvoorbeeld: *Ieders mening is aan bod gekomen: Wij hebben de kaartjes heel erg uiteenlopend gelegd. We kijken er verschillend tegenaan. Ik ben blij dat ik weet hoe ieder van jullie erover denkt, dat maakt het iets makkelijker voor mij om een goede beslissing te nemen. Ik ga er met … over nadenken.*

- Wil je met de betrokkenen in dit gesprek zoveel mogelijk overeenstemming bereiken, dan volgt een onderhandelingsgesprek. Daarin stel je vragen zoals: *Jullie, pleegouders, zijn blijkbaar bezorgd dat het vaker bezoek teveel is voor (naam kind). Wat denken jullie dat de ouders zouden kunnen doen om te zorgen dat (naam kind) niet zo van slag raakt? Wat zouden jullie dan merken aan (naam kind)? Wat vond (naam kind) ook al weer over hoe vaak het bezoek is? Ouders, wat zouden jullie kunnen doen om de zorg van de pleegouders een beetje weg te nemen?* Etc. Uit dit gesprek komen vervolgens concrete afspraken voort die ingaan op de zorgen en bedenkingen van alle volwassenen en die ertoe leiden dat die zorgen weggenomen worden en dat aan de wensen van het kind zoveel mogelijk tegemoet gekomen wordt. En waar de mening van de betrokkenen erg uiteen blijft lopen zal jijzelf (in samenspraak met jouw leidinggevende / kernteam) knopen moeten doorhakken.

- Wil je met alle betrokkenen afspraken maken over frequentie, duur, locatie en aanwezigheid van volwassenen bij het bezoek, dan kunnen de naslagkaarten bruikbaar zijn. Bespreek bijvoorbeeld: Nu we alle kaartjes hebben besproken en ieders mening hebben gehoord kunnen we gaan nadenken over wat de beste regeling is voor (naam kind). Voor een kind van die leeftijd die (tijdelijk / voorgoed) in een (pleeggezin / instelling) woont weten we dat … belangrijk is bij het bezoek. Als er veel kaartjes bij de 10 (positieve kant van de schaal) liggen, dan past daar bij dat het bezoek vaak is, lang duurt, zonder begeleiding is, bij de ouders thuis is. Als er veel kaartjes bij de 0 (negatieve kant) liggen dan past juist meer dat het bezoek minder vaak is, korter duurt, met begeleiding van … is, in het pleeggezin is. Wij hebben de kaartjes met elkaar vooral (bij lage cijfers / bij hoge cijfers) gelegd. Dat betekent dat het voor (naam kind) goed zou zijn om … (geef toelichting op frequentie, plaats, duur en begeleiding). Wat vinden jullie daarvan? Hoe kijken jullie daar tegenaan?

Leg vast wat ieder vindt op het **volwassenenformulier** als dat handig is (vermoedelijk vooral bij een meer inventariserende insteek). Doe dat zelf of samen. Blijf checken of je goed begrijpt wat ieder zegt en blijf dicht bij het verhaal van alle betrokkenen.

Afronding

Sluit af, complimenteer alle deelnemers, vraag ieder hoe het was om zo over het bezoek te praten, bedank iedereen.

Spreek af hoe en wanneer je met alle betrokkenen terug komt op het gesprek. Spreek eventueel een vervolgafspraak af.

Gebruik de uitkomsten van het gesprek met het kind en met de volwassenen om, met behulp van de naslagkaarten, een bezoekregeling vast te stellen (als dat in het gesprek nog niet is gebeurd). Gebruik de formulieren eventueel ter onderbouwing van je beslissing en ter illustratie van de manier waarop je met het kind en het gezin hebt overlegd voor de rechtbank.

6. Onderbouwing: wat is belangrijk voor een kind bij bezoek?

Commitment en consensus bij de volwassenen rondom een kind over de eigenschappen van het bezoek vormen een beschermende factor voor het kind. Het is dan ook belangrijk dat kinderen, hun ouders en opvoeders gehoord worden en dat zij zelf kunnen aangeven wat zij wel en niet willen in het contact met elkaar.

Naast het belang van de mening en wensen van het kind, zijn/haar ouder(s) en opvoeder(s) zijn er een aantal uitgangspunten die de BezoekZoeker hanteert in het contact tussen een kind en zijn ouder(s). Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op (wetenschappelijke) literatuur. Veel 'harde' kennis over de invloed van de bezoekregeling op het welzijn en de ontwikkeling van kinderen is er echter niet. Waar wetenschappelijke literatuur ontbreekt of niet eenduidig is, is gebruik gemaakt van de beschikbare praktijkkennis en ervaring over contact tussen niet thuiswonende kinderen en hun ouders.

De uitgangspunten worden hieronder weergegeven waarbij een indeling wordt gemaakt in leeftijd (alle leeftijden, 0-5 jaar, 6-11 jaar, 12+) van het kind. Daarnaast wordt aangegeven wat de uitgangspunten zijn bij het soort plaatsing: perspectiefbiedend of perspectiefzoekend. Met perspectiefzoekend wordt bedoeld dat nog onduidelijk is of het kind weer thuis bij ouders kan gaan wonen of dat het kind niet bij ouders zal opgroeien.

1. Uitgangspunten die gelden voor alle kinderen ongeacht hun leeftijd

- Onthouding van contact is traumatischer dan een slecht verlopend contact.
- Een kind is gebaat bij continuïteit en regelmaat in de bezoeken met zijn ouders. Regelmaat gaat boven frequentie.
- Elk kind moet kunnen rekenen op begeleiding van de bezoeken indien dit noodzakelijk is ter bescherming van zijn fysieke, emotionele of pedagogische veiligheid.

1.1 Uitgangspunten die gelden bij perspectiefzoekende plaatsing ongeacht leeftijd van het kind

- Het doel van het oudercontact is ten eerste het werken aan terugplaatsing of onderzoeken van mogelijkheden tot terugplaatsing. Frequent, intensief en begeleid contact is nodig om het doel van dit oudercontact te bereiken. In een concreet en stap-voor-stap veiligheidsplan leg je vast hoe aan veilige terugkeer voor het kind wordt gewerkt. Contact zal oplopen wat betreft frequentie en duur, zal steeds stapsgewijs minder intensief zijn en zal steeds meer bij de ouders thuis zijn. Stappen worden zo gezet, dat het proces voor het kind veilig en begrijpelijk is, dat de ouders in staat gesteld worden om het kind (opnieuw) te leren kennen en de zorg voor het kind naadloos over kunnen nemen, en dat overige betrokkenen rondom het kind gerust kunnen zijn over de veiligheid van het kind. Zo ontstaat een geleidelijke opbouw van bezoek naar wonen.

- Een kind kan niet anders dan zich hechten aan zijn opvoeders. Zorg daarom dat zo snel mogelijk, bij voorkeur binnen een half jaar, het perspectief duidelijk is: wel of niet terug naar huis. Het vereist hard werken om tot deze duidelijkheid te komen. Als het kind niet terug naar huis kan, probeer het kind dan zo snel mogelijk te plaatsen in een pleeggezin of andere woonplek waar het langdurig kan wonen.

1.2 Uitgangspunten die gelden bij perspectiefbiedende plaatsing ongeacht leeftijd van het kind

- Het is belangrijk dat er een gehechtheidrelatie of vertrouwensrelatie tussen kind en opvoeders ontstaat. Er moet een afweging gemaakt worden met betrekking tot de frequentie van de bezoeken waarbij het kind gesteund wordt bij het ingroeien in het pleeggezin of andere woonplek en anderzijds vermeden moet worden dat het kind als gevolg van herbelevingen in een voortdurende crisissituatie zit.

- Het doel van het contact tussen kind en ouders is:
- Het verbinden van de leefsituatie en achtergrond van het kind.
- Het leveren van een bijdrage aan de identiteitsontwikkeling van een kind. Het oudercontact helpt het kind om een gevoel van eigenwaarde te ontwikkelen middels het ontwikkelen/behouden van een emotionele band met zijn ouders.

Een gestructureerd, qua frequentie beperkt en qua duur afgebakend contact is nodig cq volstaat om het doel van dit oudercontact te bereiken.

2. Uitgangspunten bij kinderen in leeftijd van 0 t/m 5 jaar

- Kinderen t/m 5 jaar bezitten nog onvoldoende vaardigheden om situaties te hanteren. Daarmee zijn zij in hun functioneren en in hun gevoel van veiligheid nog erg afhankelijk van hun dagelijkse opvoeders. Kinderen t/m 5 jaar zijn het meest gebaat bij bezoeken in aanwezigheid van de opvoeder(s).
- Elk kind heeft er recht op dat de bezoeken zo natuurlijke en vanzelfsprekend mogelijk geïntegreerd zijn in zijn dagelijks leven. Dagstructuur, ritme en regelmaat zijn belangrijk voor kinderen 0 t/m 5 jaar. De contacten moeten passen binnen de dagstructuur van het kind.

2.1 Specifiek bij perspectiefzoekende plaatsingen

- Het doel van het oudercontact is ten eerste het werken aan terugplaatsing of onderzoeken van mogelijkheden tot terugplaatsing. Voor kinderen van 0 t/m 2 jaar is het van belang om zo veel mogelijk korte contacten te plannen, dicht op elkaar, liefst dagelijks met zo weinig mogelijk inbreuk op het gewone ritme van het kind. Voor kinderen van 2 – 5 jaar kan het bezoek langer duren.

3. Uitgangspunten bij kinderen in leeftijd van 6 t/m 11 jaar

- Kinderen met een ontwikkelingsleeftijd vanaf 6 jaar ontwikkelen meer 'zelfstandigheid' wat betreft het kunnen hanteren van situaties. Dit wil zeggen dat zij steeds meer veiligheid en vaardigheid ontwikkelen los van hun dagelijkse opvoeders.
- Een vaste structuur en regelmaat blijft belangrijk voor het kind.
- Kinderen willen graag (al op jonge leeftijd) meedenken over belangrijke besluiten in hun leven, zonder daarbij een beslissing te moeten nemen. Kinderen met een ontwikkelingsleeftijd vanaf 7 jaar hebben een redelijk zelf-bewustzijn en zijn enigszins in staat om aan te geven wat zij zelf willen. Kinderen met een ontwikkelingsleeftijd vanaf 9 jaar kunnen enigszins als-dan denken en de consequentie van hun wensen inschatten.
- Het kind moet de gelegenheid krijgen zijn werkelijke gevoelens rond de relatie met zijn ouders te uiten. Een specifiek risico is dat kinderen op deze leeftijd meer begrijpen dan ze emotioneel kunnen verwerken.

4. Uitgangspunten bij kinderen van 12 jaar en ouder

- Bij jongeren ouder dan 12 jaar is de (intrinsieke) wens van de jongere ten aanzien van het bezoek richtinggevend, tenzij dit grote risico's voor de jongere zelf met zich meebrengt.
- De behoefte aan vrijheid en aan omgang met leeftijdgenoten kan op gespannen voet staan met vaste afspraken rond contact met de ouders.
- De jongere is redelijk in staat te kijken naar zijn eigen rol en die van zijn ouders in het geheel en is daardoor minder overgeleverd aan de situatie.
- Er dient aandacht te zijn voor de emoties van de jongere rond het contact met ouders.

7. Naslagkaarten: advies en bandbreedte

In dit laatste deel van de handreiking geven we advies over de locatie waar de bezoeken het beste plaats kunnen vinden en over de begeleiding of aanwezigheid van de opvoeders en andere begeleiders tijdens de bezoeken. Daarnaast geven we advies in de vorm van bandbreedtes als het gaat over frequentie en duur van de bezoeken.

Vanuit wetenschappelijk onderzoek is er duidelijkheid over wat het beste is voor een kind als het gaat om de locatie van het bezoek en over de aanwezigheid van opvoeders en begeleiders. Daarnaast is er enige duidelijkheid over de duur van de bezoeken. Deze moeten, zeker bij jonge kinderen, zoveel mogelijk aansluiten bij de dagelijkse structuur van hun leven.

De wetenschap biedt geen duidelijkheid als het gaat om de frequentie van de bezoeken. De enige duidelijkheid uit onderzoek is dat onthouding van contact traumatischer is dan een slecht verlopend contact en dat regelmaat boven frequentie gaat. Een kind is gebaat bij continuïteit en regelmaat in de bezoeken met zijn ouders.

Vanuit de praktijkervaring van professionals in de jeugdbescherming en de pleegzorg hebben we vanuit het Expertisecentrum wel een bandbreedte geformuleerd als het gaat over frequentie en duur van de bezoeken. Deze bandbreedte is ruim en is slechts bedoeld als richtlijn. Er zijn situaties denkbaar waarbij een bezoekregeling wordt voorgesteld die buiten de bandbreedte valt. Belangrijk is om dat goed te kunnen beargumenteren.

Er wordt bij het geven van advies en bandbreedtes allereerst uitgegaan van de leeftijd van het kind (0-5 jaar, 6 – 11 jaar en 12+), vervolgens wordt een onderscheid gemaakt tussen kinderen die in pleeggezinnen/gezinshuizen wonen en kinderen die in een residentiële setting wonen. Hierbinnen wordt nog onderscheid gemaakt tussen een perspectiefzoekende plaatsing en een perspectiefbiedende plaatsing.

Afspraken over bezoek: 0 - 5 jaar

0-5 jaar | Pleeggezin | Perspectiefzoekend

Frequentie	
1 x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
1 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
In het pleeggezin	Bij de ouders
Begeleiding	
Pleegouder en begeider	Conform veiligheidsplan, afnemend

0-5 jaar | Pleeggezin | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1 x per 8 weken	1 keer per 2 weken
Duur	
1 uur	2,5 uur
Plaats	
Neutrale plek	In het pleeggezin
Begeleiding	
Pleegouder en begeider	Pleegouder bij begin en einde, kan afnemen naarmate het kind ouder wordt

0-5 jaar | Residentieel | Perspectiefzoekend

Frequentie	
1 x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
1 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste verzorger en begeleider	Conform veiligheidsplan, afnemend

0-5 jaar | Residentieel | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1 x per 4 weken	1 keer per week
Duur	
1 uur	2,5 uur
Plaats	
Woonplek kind	Woonplek kind
Begeleiding	
Vaste verzorger en begeleider	Vaste verzorger, kan afnemen naarmate het kind ouder wordt

Afspraken over bezoek: 6 - 11 jaar

6 - 11 jaar | Pleeggezin | Perspectiefzoekend

Frequentie	
1x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
1 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
In het pleeggezin	Bij de ouders
Begeleiding	
Pleegouder en begeleider	Conform veiligheidsplan, afnemend

6 - 11 jaar | Pleeggezin | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1x per 4 weken	1 x per 2 weken
Duur	
1 uur	1 dag
Plaats	
In het pleeggezin	Bij de ouders
Begeleiding	
Pleegouder en begeleider	Pleegouder bij begin en eind van het bezoek

6 - 11 jaar | Residentieel | Perspectiefzoekend

Frequentie	
1 x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
2 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste opvoeder en begeleider	Conform veiligheidsplan, afnemend

6 - 11 jaar | Residentieel | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1x per 4 weken	1 x per week
Duur	
2 uur	2 dagen, 1 overnachting
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste opvoeder en begeleider	Vaste opvoeder bij begin en eind van het bezoek

Afspraken over bezoek: 12+ jaar

12+ jaar | Pleeggezin | Perspectiefzoekend

Frequentie	
2 x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
2 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
In het pleeggezin	Bij de ouders
Begeleiding	
Pleegouder en begeleider	Conform veiligheidsplan, afnemend

12+ jaar | Pleeggezin | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1 keer per 4 weken	1 keer per 2 weken
Duur	
2 uur	2 dagen, 1 overnachting
Plaats	
In het pleeggezin	Bij de ouders
Begeleiding	
Pleegouder en begeleider	Pleegouder bij begin en eind van het bezoek

12+ jaar | Residentieel | Perspectiefzoekend

Frequentie	
2 x per week	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Duur	
2 uur	Conform veiligheidsplan, geen maximum
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste opvoeder en begeleider	Conform veiligheidsplan, afnemend

12+ jaar | Residentieel | Perspectiefbiedend

Frequentie	
1 x per 4 weken	1 x per week
Duur	
2 uur	2 dagen, 1 overnachting
Plaats	
Woonplek kind	Bij de ouders
Begeleiding	
Vaste opvoeder en begeleider	Vaste opvoeder bij begin en eind van het bezoek

Bronvermelding

- Bastiaensen, P., De Bree, M., De Koning, Y., & Janssen, A. (2010). *Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg.* Breda: Bureau Jeugdzorg West-Brabant en JUZT.
- Bergh, van, P.M. & Weterings, A.M. (2006). *Kind in de Pleegzorg.* Leiden: Faculteit Sociale Wetenschappen.
- Doorn, van, L. (2012). *Verantwoording van de CHOP: Onderzoek naar inhoudsvaliditeit en kwaliteit van de Checklist voor Oudercontacten in de Pleegzorg.* Nijmegen: Radbout Universiteit.
- Howe, D. & Steele, M. (2004). *Contact in cases in which children have been traumatically abused or neglected by their birth parents.* In E. Neil & D. Howe (Eds). Contact in adoption and permanent foster care (203-223). London: British Association for Adoption & Fostering.
- Lambermon, M. (2005). *Onderzoek in de pleegzorg: positieve en negatieve gevolgen van een frequente bezoek-regeling en een interventieprogramma om ingroei in het pleeggezin te bevorderen.* Ouder(s)chap & ouder(s) begeleiding, 8, 111-121.
- Selwyn, J. (2004). *Placing older children in new families.* In E. Neil & D. Howe (Eds). Contact in adoption and permanent foster care (144-164). London: British Association for Adoption & Fostering.
- Singer, E. (1996). *De bestaans(on)zekerheid van pleegkinderen.* Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 35, 342-351.
- Taplin, S.T. (2005). *Is all the contact between children in care and their birth parents 'good' contact?* Sydney: NSW Department of Community Services.
- Turnell, A. en Edward, S. (2009). *Veilig opgroeien. De oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Meer lezen over oplossingsgericht werken

- Bruin, de, L. (2011). *Veranderen in 333 vragen.* Amsterdam: Hogrefe Uitgevers.
- Roeden, J. & Bannink, F. (2007). *Handboek oplossingsgericht werken met licht verstandelijk beperkte cliënten.* Amsterdam: Harcourt.
- Turnell, A, en Essex, S. (2010). *Als er 'niets aan de hand' is. Een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Colofon

Ontwerp & productie: Nico den Dulk, Spelpartners, www.spelpartners.nl

© Expertisecentrum William Schrikker, november 2014

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Expect Jeugd
Expertisecentrum
Partners voor Jeugd